

تحلیل عوامل مؤثر بر تمرکز اشتغال غیررسمی در شهر مرزی بانه

مهین نسترن - دانشیار گروه شهرسازی دانشگاه هنر اصفهان
کامران ربیعی - استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه اصفهان
کامیار عبدخدا^۱ - کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری دانشگاه هنر اصفهان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۶/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱۰/۲۶

چکیده:

مبادلات تجاری و مرزی شهر بانه تا پایان دهه شصت در مقیاس محدود انجام می‌شد اما در نخستین سال‌های دهه هفتاد و با ایجاد بازارچه مرزی سیران‌بند، مبادلات تجاری در این شهر رونق یافت. با افزایش ورود کالاهای قاچاق و ورود سالانه میلیون‌ها مسافر به این شهر، زمینه برای ایجاد مشاغل غیررسمی مانند دستفروشی، اجاره سوئیت و... فراهم شد. اگرچه رونق تجارت در شهر بانه اثرات مثبت همچون ایجاد اشتغال، افزایش توان اقتصادی و... داشته است، اما تمرکز شدید فعالیت‌های غیررسمی در محدوده کوچکی از شهر بانه سبب ایجاد مشکلات فراوانی از جمله ازدحام جمعیت، آلودگی صوتی و هوا، ترافیک و کاهش کیفیت زیستی در محدوده مرکزی شده است. بنابراین به نظر می‌رسد انجام پژوهش‌هایی به منظور کاهش مشکلات ناشی از تمرکز فعالیت‌های غیررسمی در محدوده مرکزی شهر بانه به عنوان محدوده‌ای که بیشترین تأثیر را از این فعالیت‌ها می‌پذیرد، ضروری می‌نماید. هدف از این پژوهش بررسی عوامل مؤثر بر تمرکز اشتغال غیررسمی در شهر مرزی بانه و ارائه راهکارهایی برای کاهش اثرات منفی آن می‌باشد. در پژوهش حاضر با توجه به ابعاد گسترده مسئله تحقیق، از ابزارها و روش‌های متنوعی از قبیل مصاحبه‌های میدانی با اهالی، فروشنندگان و کارشناسان و تحلیل ثانویه استفاده شد. در این پژوهش با استفاده از شاخص‌های مستخرج از مبانی نظری تحقیق، محدوده تمرکز تجارت غیررسمی در شهر بانه تعیین و تدقیق گردیده و تأثیرات تمرکز تجارت غیررسمی بر این محدوده مورد بررسی قرار می‌گیرد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد نزدیکی به مرز و وجود تعلقات اجتماعی با آن سوی مرز، کمبود فرصت‌های شغلی در منطقه و قاچاق کالا از عوامل اصلی تمرکز اشتغال غیررسمی در این شهر می‌باشد. در نتیجه افزایش اشتغال غیررسمی سبب تغییرات کاربری از مسکونی به تجاری و رشد قارچ‌گونه مجتمع‌های تجاری، توسعه افقی و عمودی شهر، افزایش مشاغل کاذب و ازدحام و ترافیک در شهر شده است. برای کاهش مشکلات ناشی از تمرکز اشتغال غیررسمی در شهر بانه می‌توان به مدیریت صحیح بازارچه، تسریع در توسعه زیرساخت‌ها، کاهش تمرکز مجتمع‌های تجاری و خدمات در هسته مرکزی و تهیه طرح ساماندهی ترافیک هسته مرکزی اشاره نمود.

واژگان کلیدی: اشتغال غیررسمی، شهرهای مرزی ایران، شهر بانه، دستفروشی.

۹۱

شماره چهارم

بهار ۱۳۹۴

فصلنامه

علمی-پژوهشی

مطالعات

شهری

۲.۱. اشتغال غیررسمی

اصطلاح اشتغال غیررسمی یک مفهوم مبهم بوده و ارائه تعریف دقیقی از آن کار دشواری است. در یک تعریف عمومی، مشاغل غیررسمی به طیف گسترده‌ای از مشاغل موقت یا زیرزمینی ایجاد شده در نواحی شهری کشورهای در حال توسعه اطلاق می‌شود. یکی از دلایل پیچیدگی مفهوم غیررسمی و ابهام در آن این است که مشاغل غیررسمی در مناطق مختلف به نام‌های مختلفی شناخته می‌شوند و واژه غیررسمی یا صفت‌های جایگزین با اسامی مختلفی همچون اقتصاد، بخش، فعالیت و کار به صورت ترکیبی، اسامی متعددی را تشکیل می‌دهند (Colin, 1998:2). اصطلاح مشاغل غیررسمی مناسب‌ترین و دقیق‌ترین عنوان برای نامیدن این گروه از فعالیت‌ها با ویژگی‌های مشخص همچون کاربرد بودن، کوچک مقیاس بودن، ورود آسان، مالکیت فردی و خانوادگی و... می‌باشد. این اصطلاح برای نخستین بار در اوایل دهه ۱۹۷۰ به دنبال مهاجرت انبوه روستائیان به شهرها و محدود شدن قدرت جذب نیروی کار در بخش صنعت در اقتصادهای در حال توسعه به کار گرفته شد (Bakhtiari & Khubkhahi, 2011:129). بر مبنای تحقیق انجام شده در این زمینه به وسیله دفتر بین‌المللی کار، هارت (مردم‌شناس) دریافت، طبقه کم‌درآمدی که قادر به پیدا کردن کار مزدوری در بخش صنایع یا بخش عمومی نیستند، طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها را برای کسب درآمد، تدبیر و طراحی می‌کنند. بدین لحاظ وی اصطلاحات اشتغال رسمی و غیررسمی را به ترتیب به مشاغل حقوق‌بگیری و خود اشتغالی تعمیم می‌دهد (Hart, 1978:66-70). در تعریف دیگر فعالیت‌های غیررسمی را خدماتی می‌داند که از سوی افراد در بخش خصوصی انجام می‌گیرد و فاقد هرگونه کنترل و نظارت رسمی می‌باشد (John & Michael, 2010).

فانخوسر^۱ (۱۹۹۶) بخش غیررسمی را کارگران خود اشتغال و کارگران حقوق‌بگیری که در کارگاه‌های کمتر از پنج نفر کارکن مشغول کار می‌باشند و جزو کارگران ماهر نمی‌باشند، در نظر می‌گیرد (Funkhouser, 1996:56). جان کروس موضوع فروشندگان خیابانی را در شهر مکزیکو سیتی در مکزیک مورد بررسی قرار داده و به این نتیجه می‌رسد که با توجه به ویژگی‌های شاغلان در این بخش، امکان حذف فیزیکی این مشاغل وجود ندارد. بنابراین این مشاغل باید به شکل منظمی سازماندهی شوند (John, 2007:8). هنلی^۲ بر اساس سه تعریف مختلف، به اندازه‌گیری بخش غیررسمی در برزیل برای سال‌های ۱۹۹۲ تا ۲۰۰۰ پرداخته است. بر اساس تعریف وی در مشاغل غیررسمی افراد از نظر امرار معاش به آن وابسته‌اند و از نظر تخصص و فن بسیار

شهرهای مرزی ایران در دهه‌های اخیر به دلیل رونق تجارت غیررسمی و افزایش میزان گردشگران، تغییرات زیادی را داشته‌اند که برپایداری اینگونه شهرها تأثیر بسیار زیادی گذاشته است. با توجه به اینکه نقش تجاری شهر بانه در دهه‌های اخیر بسیار پررنگ شده، تأثیرات زیادی بر تمام ابعاد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی شهر گذاشته است. بخش بزرگی از کالاهای قاچاق در فروشگاه‌های شهر بانه و در فضایی متمرکز به شعاع ۵۰۰ متر از مرکز شهر در مجتمع‌های تجاری و پاساژها عرضه می‌شوند. علاوه بر مجتمع‌های تجاری، وجود تعداد بسیار زیاد دستفروش و دوره‌گرد، زمینه را برای افزایش مشاغل غیررسمی در محدوده مرکزی شهر فراهم کرده است. عدم امکان اخذ عوارض گمرکی از کالاهای وارداتی و همچنین ارائه کالاها با قیمت نسبتاً پایین سبب شده است، بسیاری از مسافران و گردشگران، برای خرید به این شهر مسافرت کنند (Hajinezhad & Ahmadi, 2010). محدوده مرکزی در طول شبانه‌روز پذیرای مسافران و شاغلان بسیار زیادی می‌باشد، به طوری که طبق آمار منتشر شده، جمعیت شهر در طول روز حدود ۱۲۰ هزار نفر و در شب ۸۵ هزار نفر می‌باشد. از این میان روزانه ۳۵ هزار مسافر و کارگر روزمزد از سایر شهرها تنها به محدوده مرکزی شهر سرازیر می‌شوند؛ یعنی حدود ۴۱ درصد در طول روز به جمعیت شهر افزوده می‌شود (Mahmoodi, 2013). اگر چه رونق تجارت غیررسمی در شهر بانه سبب افزایش درآمد مردم و جذب سرمایه به این شهر شده است اما تغییراتی مانند افزایش قیمت زمین و مسکن در شهر را می‌توان از جنبه‌های منفی این پدیده دانست که باعث بروز ناهنجاری‌هایی در بازار زمین در شهر بانه شده است. همچنین بخش زیادی از کاربری‌های مسکونی در بافت مرکزی شهر تبدیل به مجتمع‌های تجاری شده و مشکلات فزاینده‌ای را ایجاد کرده است. از جمله این مشکلات می‌توان به ازدحام و ترافیک، ایجاد آلودگی‌ها، عدم خدمات‌رسانی مناسب و کمبود تأسیسات و تجهیزات شهری خصوصاً در محدوده مرکزی شهر اشاره نمود. با توجه به ماهیت غیررسمی بودن تجارت در سطح شهر و وابستگی گردشگری نیز به تجارت غیررسمی، میزان خطر موجود برای افت گردشگری در شهر بانه همچنان وجود دارد.

در پژوهش‌های قبلی بیشتر به بررسی اثرات تجارت غیررسمی بر ابعاد اجتماعی، اقتصادی و معیشتی کل شهر و فراتر از آن پرداخته شده و تاکنون پژوهش مستقلی در مورد دلایل وجود تجارت غیررسمی و تأثیرات آن بر مرکز شهر به عنوان کانون تمرکز فعالیت‌های غیررسمی انجام نشده است. در این پژوهش تلاش گردید عواملی که سبب تمرکز اشتغال غیررسمی در شهر مرزی بانه شده است، مورد بررسی قرار گرفته و سپس پیشنهادهایی در زمینه کاهش اثرات منفی آن بر محدوده مرکزی شهر بانه ارائه گردد. بررسی و انجام پژوهش‌هایی در این زمینه خصوصاً در شهرهای مرزی ایران می‌تواند گامی مهم به منظور ارتقای کیفیت زندگی، عدالت اجتماعی و رفاه ساکنان اینگونه شهرها باشد.

1 Hart

2 funkhouser

3 Weeks

4 Henilee

جدول ۱: مقایسه‌ای بارز بین مشاغل رسمی و غیررسمی - منبع: Hart, 1978: 66-70

مشاغل رسمی	مشاغل غیررسمی
بزرگ مقیاس‌اند.	کوچک مقیاس‌اند.
مدرن و جدیدند.	سنتی هستند.
بیشتر مالکیت عمومی دارند.	مالکیت فردی یا خانوادگی است.
سرمایه‌بر بوده و به سرمایه‌انبوه نیاز دارند.	کاربر هستند.
فعالیت آنها به منظور سودآوری است.	فعالیت‌های معیشتی هستند.
دارای فناوری وارداتی هستند.	از فناوری بومی استفاده می‌کنند.
از بازار حمایتی (برای مثال سهمیه تعرفه) برخوردارند.	دارای بازار غیرمنظم و رقابتی هستند.
ورود به آنها مشکل است.	ورود به آن آسان است.
نیاز به مهارت‌های رسمی (برای مثال تحصیلات رسمی) دارند.	نیازمند مهارت‌های غیررسمی‌اند.
بیشتر کارگران تحت حمایت قانون قرار دارند و به وسیله قانون کار یا پوشش تأمین اجتماعی حمایت می‌شوند.	تعداد کمی از کارگران این بخش تحت حمایت قانون کار و یا تحت پوشش تأمین اجتماعی قرار دارند.

محدودند و منابعشان غالباً از قاچاق کالا است (Ranani, 2010).

در ایران نیز در دهه اخیر مطالعاتی درباره بخش غیررسمی انجام شده است. هدایت و باقریان در مطالعه‌ای بخش غیررسمی را مترادف با فعالیت‌های خدماتی قرار داده و به اثرات بخش خدمات بر متغیرهای اقتصادی همچون تورم، بیکاری و درآمد پرداخته‌اند. این مطالعه از فعالیت‌هایی مانند عمده‌فروشی، دوره‌گردی و ... به عنوان بخش غیررسمی نام برده است (Hedayt & Bagherian, 1889: 11). زنانی در مطالعه‌ای نوع ارتباط بنگاه با دولت، برخورداری از حمایت‌های شغلی، وضعیت شغلی کارکنان، نوع گروه شغلی و نوع گروه فعالیت شاغلان و اندازه بنگاه را به عنوان معیارهای تفکیک‌کننده بخش غیررسمی از بازار کار شهری برشمرده است. زنانی در مطالعه دیگری برای برآورد و محاسبه اشتغال بخش غیررسمی ایران، از سه ویژگی مهم شغلی افراد یعنی نوع شغل، نوع فعالیت و وضعیت شغلی استفاده کرده است (Ranani, 2010: 2). اعظم بیگی در مقاله‌ای با عنوان «جایگاه بخش غیررسمی در ایران» به بررسی علل و عوامل مؤثر در ایجاد و گسترش این بخش در اقتصاد ایران می‌پردازد. بر طبق نتایج این تحقیق مهاجرت از روستا به شهر، رشد شهرنشینی و دخالت بی حد و حصر دولت در اقتصاد از جمله مهمترین عوامل می‌باشند (Aazambeigi, 1997). در مطالعه نایب، بخش غیررسمی شهری ایران بر اساس مالکیت بنگاه و نوع شغل و علل پیدایش بخش غیررسمی شهری ایران بررسی شده است. وی بخش غیررسمی را مشاغل آزاد و حقوق بگیر خصوصی در نظر می‌گیرد که مالیات پرداخت نمی‌کنند (Nayeb, 2008: 32-47).

فصل مشترک نتایج انجام شده نشان می‌دهد که سطح تحصیلات در این بخش پایین است، مهارت اغلب به طریق کارآموزی، خارج از سیستم رسمی کسب می‌شود، مالیات پرداخت نمی‌گردد، نسبت سرمایه به کار در سطح بسیار پایینی است و مهاجران روستایی بخش قابل توجهی از نیروی کار را در این بنگاه‌ها تشکیل می‌دهند.

۲.۲. شهرهای مرزی

شهر مرزی به شهر و شهرستان‌های نزدیک مرز بین دو کشور،

ایالات و یا مناطق گفته می‌شود. معمولاً این اصطلاح بر شهرهایی دلالت دارد که بیشترین تمرکز آنها بر روی مبادلات و تعاملات دوسویه مابین دو طرف مرز است (Ghadery, 2012: 18-20).

معمولاً بازارهای غیررسمی به صورت طبیعی و در شرایط غیرعادی اقتصادی، زاده عواملی از جمله کاهش قدرت خرید متقاضیان، بالا بودن قیمت وارداتی کالا، عدم کنترل و انسداد مرزها، وضعیت بد مردم مرزنشین و بیکاری بوده و در شرایط عادی حاصل عمل سودجویان و طمع بیشتر آنها می‌باشد؛ البته در این حالت میزان قاچاق کالا محدود و در سطح معینی می‌باشد (Amanpoor, Naderi, Isafi and Mansoori, 2010: 5). در مناطق مرزی بخش غیررسمی شکل می‌گیرد تا از سایر فرصت‌ها و نیروها و عوامل اقتصادی که توسط بخش رسمی به کار گرفته نشده، به خوبی استفاده کند (Abdi, 2009: 58). بازارچه مرزی سیران بند به عنوان دومین بازارچه مشترک مرزی استان کردستان با کردستان عراق می‌باشد. این بازارچه از طریق راه ارتباطی آسفالتی، ۱۸ کیلومتر از شهر بانه فاصله دارد و از شهر پنجون استان سلیمانیه عراق ۳۰ کیلومتر و از خود شهر سلیمانیه حدود ۱۶۰ کیلومتر فاصله دارد (Abdezhadeh, 2009).

تاکنون تحقیقات متعددی در زمینه اثرات رونق تجارت غیررسمی در شهر بانه انجام شده است. رحیمی در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی نقش مبادلات مرزی در ساختار کالبدی و اقتصادی شهر بانه» به این نتیجه رسیده است که رونق مبادلات مرزی سبب فراهم آوردن زمینه امکانات درآمدی و اشتغال برای ساکنان و افزایش مهاجرت‌های روستاهای پیرامون به شهر شده است (Rahimi, 2013). خیرالدین و رازپور در پژوهشی با عنوان «بررسی پیامدهای اقتصاد غیررسمی و توریسم تجاری بر تحولات کالبدی شهرستان مرزی بانه» با بررسی اثرات منطقه‌ای آن به این نتیجه رسیده‌اند که حوزه تأثیر ورود توریسم تجاری در شهرستان، کل کشور حتی تا شرقی‌ترین سکونتگاه‌ها را در برگرفته است (Kheyroddin & Razpour, 2014). همچنین قادری در پایان‌نامه خود با عنوان «ارزیابی تغییرات کاربری اراضی شهری با تأکید بر

نقش مبادلات مرزی نمونه موردی شهر بانه» نشان داد که رونق و رکود مبادلات مرزی منجر به واکنش شهر نسبت به این تغییرات به صورت رشد فیزیکی، جذب جمعیت، اشتغال و بیکاری، تغییر کاربری‌های اراضی و تثبیت نقش شهر به بازگانی - خدماتی شده است (Ghadery, 2012).

شهرهای مرزی به دلیل موقعیت خود و مجاورت با مرزها همواره پتانسیل قاچاق کالا و تشکیل مشاغل غیررسمی را دارا هستند. این نواحی به دلیل فاصله از مرکز کشور کمتر توسعه می‌یابند و همواره با مشکل کمبود مشاغل همراهند. شهر مرزی بانه نیز به دلیل موقعیت مرزی خود و توان بالقوه در تشکیل مشاغل غیررسمی، اکنون به یکی از مراکز تمرکز اشتغال غیررسمی در ایران مبدل شده است.

۳. روش تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر مبتنی بر «روش ترکیبی» است. در روش ترکیبی با داشتن نگاهی عملگرایانه به تحقیق، تلاش می‌شود تا از ظرفیت روش‌های کیفی و کمی به طور همزمان استفاده گردد. همچنین سعی شد تا با روش «مثلث‌بندی» (Falik, 2009: 41-339-338; Baliki, 2005) یعنی ترکیب داده‌های حاصل از روش‌ها و تکنیک‌های مختلف با یکدیگر، تبیینی برای یک رویداد تجربی واحد که همان «علل تمرکز تجارت غیررسمی در شهرستان بانه» باشد، ارائه شود. گفتنی است که رویکرد اصلی پژوهشگران به تحقیق بیشتر مبتنی بر رویکرد کیفی بوده است. در پژوهش حاضر از روش‌های کیفی مانند مشاهدات میدانی، مصاحبه‌های میدانی با اهالی، فروشندگان و کارشناسان و یا تکنیک‌های کمی مانند تحلیل ثانویه داده‌ها استفاده شده است. سپس با استفاده از نرم‌افزارهای GIS Autocad محدوده تمرکز فعالیت‌های غیررسمی و تغییرات آن از جمله تغییرات کاربری اراضی، مساحت کاربری‌ها و نحوه پراکنش مشاغل غیررسمی در محدوده تحقیق شده بررسی شده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق شاغلان بخش غیررسمی در شهر بانه و محدوده مرکزی شهر می‌باشد که با رونق تجارت غیررسمی در این شهر غالباً در مرکز شهر به صورت راسته‌های دستفروشی و اشتغال در مجتمع‌های تجاری استقرار یافته‌اند.

در این پژوهش ابتدا با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و همچنین مصاحبه با مسئولان شهر ابتدا دلایل وجود تجارت غیررسمی و عواملی که در سالیان اخیر موجب تشدید آن در شهر بانه شده، مورد مطالعه قرار می‌گیرد. از مبانی نظری مطالعه شاخص‌های مربوط به اشتغال غیررسمی استخراج گردیده، سپس با مراجعه به مرکز شهر و با استفاده از مشاهدات میدانی و همچنین مصاحبه با صاحبان مشاغل، هر کدام از مشاغل موجود بر اساس شاخص‌های مدنظر در دو گروه رسمی و غیررسمی دسته‌بندی شده است. به دلیل تعدد و تنوع مشاغل غیررسمی در محدوده مرکزی، موقعیت استقرار آنها به صورت لکه‌هایی در نقشه ترسیم شده است. ترسیم پراکنش این مشاغل در نقشه با استفاده از GIS می‌تواند محدوده تمرکز این فعالیت‌ها را برای تعیین محدوده اشتغال غیررسمی مشخص نماید. از همپوشانی نقشه مشاغل غیررسمی با نقشه پراکنش مجتمع‌های تجاری که غالباً در آن کالاهای قاچاق به فروش می‌رسد و فاقد مجوز ساخت هستند، محدوده تمرکز اشتغال غیررسمی در شهر بانه تحقیق شده است. پس از آن، اثرات تمرکز اشتغال غیررسمی بر محدوده تحقیق شده مورد بررسی قرار می‌گیرد. برای این کار محدوده مرکزی شهر بانه در سال ۱۳۷۵ که همزمان با شروع مبادلات تجاری شهر بانه می‌باشد با وضعیت کنونی آن در سال ۱۳۹۳ مورد مقایسه قرار گرفته است. در انتها راهکارهایی برای کاهش مشکلات کنونی محدوده مرکزی شهر بانه ارائه شده است.

برای دسته‌بندی مشاغل به دو دسته رسمی و غیررسمی با استفاده از مبانی نظری، شاخص‌های مورد نظر استخراج گردید تا در تحقیق محدوده مشاغل غیررسمی در شهر مرزی بانه به کار گرفته شوند. یکی از تنگناها و محدودیت‌ها، به کمبود اطلاعات آماری در زمینه بخش غیررسمی مربوط می‌شود. بدیهی است چنانچه آمار دقیقی در مورد فعالیت‌های درون این بخش وجود داشته باشد، دیگر اطلاق بخش غیررسمی بدان نادرست است (Ranani, 2010). به منظور دسته‌بندی مشاغل به دو بخش رسمی و غیررسمی معیارهای متعددی ارائه شد که از آن جمله می‌توان به پنج معیار مالیات، بیمه درمانی، مقیاس بنگاه، گروه شغلی و قاچاق کالا اشاره نمود.

جدول ۲: شاخص‌های تعیین اشتغال غیررسمی در این پژوهش

شاخص	محققان تأیید کننده	تعاریف عملیاتی
پرداخت مالیات	(Nayeb, 2008), (Henilee, 2006), (Ranani, 2010)	اغلب مشاغل رسمی به دلیل فرار از مالیات به ثبت نرسیده‌اند و عدم پرداخت مالیات توسط مشاغل می‌تواند شاخص مناسبی برای تشخیص آن باشد.
بیمه درمانی	(Henilee, 2006), (Ranani, 2010), (Charms, 2000)	عدم تعلق بیمه به شاغلان در کل حمایت اجتماعی در این زمینه می‌تواند در دسته‌بندی مشاغل به رسمی و غیررسمی بسیار مفید باشد.
مقیاس بنگاه	(Hart, 1978), (Nayeb, 2008), (Funkhouser, 1996), (Ranani, 2010)	معمولاً مشاغل غیررسمی، مشاغلی هستند که در سطح واحدهای کوچک و با تعداد کارکنان کم، ورود آسان و با سرمایه کم در این بخش فعالیت می‌کنند.
گروه شغلی	(Hart, 1978), (Nayeb, 2008), (Henilee, 2006), (Ranani, 2010)	مشاغل غیررسمی معمولاً افرادی را به خود جذب می‌نمایند که جذب مشاغل رسمی نشده‌اند و دارای ماهیت دون مایه هستند؛ مانند دستفروشی و دوره‌گردی و... .
قاچاق کالا	(Henilee, 2006), (Ranani, 2010)	یکی از مهم‌ترین شاخص‌های ایجاد مشاغل غیررسمی، کالاهایی است که مورد معامله قرار می‌گیرند. اکثر این کالاها از بخش غیررسمی و قاچاق کالا حاصل می‌شوند.

۱ معادل triangulation که «زاویه‌بندی» و «چندبعدی کردن» نیز ترجمه شده است.

۴. یافته‌های تحقیق

۴.۱. دلایل وجود تجارت غیررسمی در شهر بانه

شهر بانه با جمعیتی حدود ۸۵ هزار نفر در ۲۷۰ کیلومتری شمال باختری سنندج، مرکز استان کردستان واقع است. نزدیکی به مرز و همچنین قاچاق کالا در مرز این شهر باعث شکل‌گیری بازارهای عرضه محصولات و اجناس وارداتی به این شهر شده است. آمارها نشان می‌دهد که شهر بانه به تنهایی ۳۵ درصد واردات کالای قاچاق در غرب کشور و در کل ایران نیز ۱۵ درصد واردات کالای غیررسمی را به خود اختصاص داده است که برای شهر کم جمعیت بانه بسیار زیاد است و اکثر کالاهای وارد شده در هسته تجاری شهر بانه که مشتمل از مجتمع‌های تجاری و دستفروشی می‌باشند، عرضه می‌گردد (Saberifar, Mahmoodi and Soofi, 2013). مشاهدات میدانی محقق و مصاحبه با بازاریان و فروشندگان در مجتمع‌های تجاری نشان می‌دهد، اکثر کالاهایی که به فروش می‌رسانند از طریق قاچاق و غالباً از چین و امارات به این شهر آورده می‌شوند. همچنین صفربور در پژوهشی که در مورد عملکرد بازارچه‌های مرزی سیران بند انجام داده، نشان می‌دهد که تراز بازرگانی بازارچه سیران بند مثبت بوده است؛ به عبارت دیگر صادرات بیشتر از واردات آن بوده است. همچنین با توجه به اینکه از سال ۱۳۸۸ میزان واردات به صفر رسیده، در نتیجه هیچ کالایی از طریق مرز سیران بند وارد ایران نشده است (Safarpoor, 2010). از آنجا که این کالاهای نمی‌توانند از سایر شهرهای کشور وارد بانه گردند (چرا که در این صورت در داخل همان شهرها عرضه می‌شدند) و همچنین

با توجه به آمار واردات کالا از مرز سیران بند به عنوان تنها بازارچه مرزی بانه، نشان می‌دهد که از طریق قاچاق کالا این حجم وسیع کالا وارد شهر می‌گردد.

بر اساس پژوهش‌های انجام شده در این زمینه، کشور چین، شهر دبی در امارات متحده عربی و شهر سلیمانیه در کردستان عراق، سه پل جریان‌های فضایی خارج از کشور در انتقال کالای غیررسمی از مبادی غیررسمی به شهرستان بانه هستند. همچنین بر اساس اظهارات تجار شهرستان، کوله‌برهای مرزی نیز تحت نظر این شرکت‌های خصوصی غیررسمی، کالاهای تجاری را از طریق چارپایان و یا به صورت انفرادی از مرز ایران - عراق با عبور از راه‌های صعب‌العبور به داخل کشور انتقال می‌دهند. بدیهی است در چنین شرایطی حتی اگر بازارچه مرزی بسته شود، تأثیری بر فعالیت‌های تجاری و بازرگانی غیررسمی شایع در شهر و منطقه نخواهد گذاشت؛ زیرا حجم عمده کالاها به طور قاچاق وارد شهر می‌شود.

با توجه به پژوهش‌های قبلی، همچنین مصاحبه با کارشناسان و بازاریان شهر بانه و مشاهدات محققان می‌توان دلایل رونق اشتغال غیررسمی در شهر بانه را موارد زیر عنوان کرد:

۱- قرارگیری شهر بانه در مرز: نقش تجاری شهر بانه به دلیل نزدیکی به مرز و موقعیت جغرافیایی و رونق قاچاق در مرزهای شهرستان و همچنین ساخت مجتمع‌های تجاری از علل اصلی رونق تجارت غیررسمی است.

۲- رشد جمعیت و مهاجرت انبوه روستائیان به شهر: اقتصاد تجاری و مبادلاتی باعث جذب تعداد زیادی از نیروی کار روستایی

جدول ۳: عملکرد واردات بازارچه مرزی سیران بند طی سال‌های ۱۳۸۶ به بعد - منبع: Safarpoor, 2010

سال	وزن (کیلوگرم)	ارزش دلاری	ارزش ریالی	عوارض دریافتی (ریال)
۱۳۸۶	۱۹۰۷۶۸۰	۲۹۸۴۰۵۱	۲۷۷۵۲۱۶۵۲	۱۲۸۹۰۰۰۰
۱۳۸۷	۶۴۰۱۱	۹۰۳۲۷	۸۲۴۰۳۲۳۳۶	۲۲۰۰۰۰
۱۳۸۸	.	.	.	.

تصویر ۱: جریان فضایی مبادلات کالای غیررسمی به شهرستان بانه - منبع: (Kheyroddin & Razpour, 2014)

و شهرهای اطراف به شهر بانه برای اشتغال در بخش غیررسمی شده است.

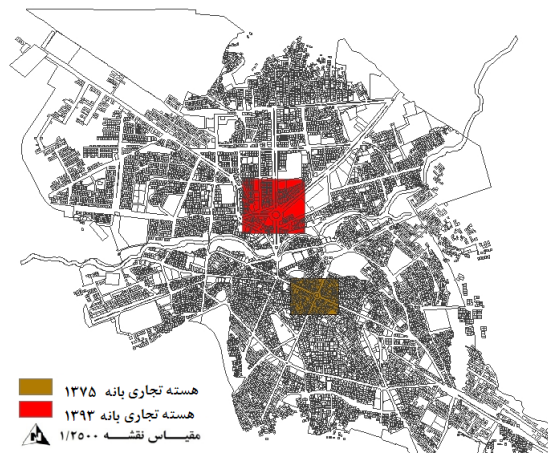
۳- مسائل و مشکلات مدیریت و هماهنگی فعالیت‌های مبارزه با قاچاق کالا: در واقع برنامه مدون و دقیقی در مورد جلوگیری از قاچاق کالا وجود ندارد و این امکان را برای قاچاقچیان فراهم آورده که به قاچاق کالا بپردازند. با ورود این کالاها به شهر بانه، آنها با اتوبوس‌های مسافربری بین شهری کالاهای قاچاق را به سایر مراکز مانند تهران، تبریز، قزوین، زنجان و اصفهان می‌رسانند.

۴- روحیه مصرف‌گرایی و تجمل پرستی داخل کشور: بالا رفتن قدرت خرید مردم در نتیجه افزایش قیمت نفت و وارد شدن حجم عظیم سرمایه به کشور، همچنین پایین بودن نسبی قیمت کالاهای مصرفی و لوکس وارداتی، باعث ایجاد نوعی روحیه مصرف‌گرایی در مردم شده و بازار مناسبی برای کالاهای قاچاق فراهم کرده است (Rahimi, 2013).

۵- فقر و کمبود فرصت‌های شغلی: یکی از دلایل رونق قاچاق کالا در چنین مناطقی به وضعیت نامناسب اقتصادی مردم، بیکاری و عدم رونق بخش‌های دیگر اقتصادی مربوط می‌شود. بنابراین رشد روزافزون فقر را باید به عنوان یکی از عوامل اصلی رشد مشاغل غیررسمی محسوب نمود.

۴.۲. تدقیق محدوده تجارت غیررسمی در مرکز شهر بانه

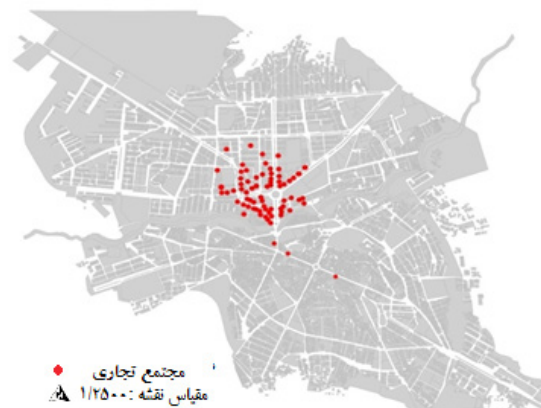
مطالعات میدانی نشان می‌دهند که تا قبل از دهه ۷۰ شمسی، شهر بانه فاقد هرگونه محل سر پوشیده به عنوان بازار یا پاساژ بوده و تنها مرکز عمده تجاری شهر نیز در اطراف راسته خیابان اصلی (با جهت شرقی-غربی) و در مرکز شهر به صورت مغازه‌های دو طرف خیابان مشاهده می‌شد. به دلیل بافت فشرده و عدم دسترسی به زمین‌های خالی و بایر در اطراف راسته خیابان اصلی شهر، هسته تجاری در قسمت شمال و شمال غربی شهر (بولوار شهرداری، خیابان شهدا و میدان جهاد) شکل گرفت. تغییر هسته تجاری به این قسمت، از یک طرف موجب تمرکز و تراکم مراکز اداری (شهرداری، بنیاد مسکن، آتش نشانی، هلال احمر، بانک‌ها) و مراکز خدماتی و پذیرایی و اقامتی گردید و از سوی دیگر قیمت زمین و مسکن را در این مناطق بالا برد.

نقشه ۱: تغییرات هسته مرکزی شهر بانه

بنابراین تغییراتی که در اقتصاد و مبادلات تجاری در سطح شهر به وجود آمد، به تغییر هسته تجاری شهر انجامید و این مرکز در محلی شکل گرفت که تقاضای بیشتری برای مبادلات و خرید و فروش کالاهای وارداتی در آن وجود داشت. به نظر می‌رسد که کمبود زمین‌های خالی در محدوده بازار قدیم و وجود زمین‌های بایر در محدوده میدان جهاد علت استقرار این مجتمع‌ها در این محدوده باشد.

برای تدقیق محدوده مرکزی شهر بانه از مشاهدات میدانی و برداشت وضع موجود و همچنین برای تدقیق محدوده تجارت غیررسمی شهر بانه از نظرات کارشناسان و مسئولان شهری استفاده گردیده است. یکی از مهم‌ترین بارزهای اشتغال غیررسمی رشد قارچ‌گونه مجتمع‌های تجاری در شهر بانه می‌باشد؛ به طوری که در ۱۵ سال گذشته تعداد این مجتمع‌های تجاری از یک عدد به ۸۵ عدد در سال ۱۳۹۳ رسیده است. از آنجا که کالاهایی که در این مجتمع‌های تجاری به فروش می‌روند، عمدتاً از طریق قاچاق کالا وارد می‌شوند و بیشتر مجتمع‌های تجاری فاقد پروانه احداث هستند و از آنها مالیات نیز دریافت نمی‌گردد و شاغلان در این بخش فاقد بیمه اجتماعی هستند، بر طبق شاخص‌های مستخرج از مبانی تحقیق می‌توانند در دسته فعالیت‌های غیررسمی جا بگیرند. در اکثر تحقیقات انجام شده در این زمینه از مجتمع‌های تجاری شهر بانه به عنوان مراکز تجارت غیررسمی اشاره شده است. همان‌طور که در نقشه ۲ نیز مشهود است، تمرکز این مجتمع‌های تجاری در محدوده کوچکی از مرکز شهر بانه می‌باشد.

نقشه ۲: موقعیت مجتمع‌های تجاری شهر بانه در سال ۱۳۹۳

دومین موردی که می‌توان بدان اشاره نمود، وجود دستفروشان و دوره‌گردان در محدوده مرکزی شهر بانه می‌باشد. بر اساس مشاهدات میدانی و مطالعاتی که قبلاً در این زمینه انجام شده است، بیشتر آنها در محدوده مرکزی شهر بانه اقدام به دستفروشی می‌کنند. طبق مطالعات میدانی محقق در تعدادی از این دستفروشی‌ها سود حاصل بسیار بیشتر از مغازه‌داران در مجتمع‌های تجاری است و به دلیل ماهیت شغلی (که دارای ویژگی‌هایی همچون ورود آسان، سرمایه کم، عدم نیاز به پرداخت اجاره‌بها و مهم‌تر از همه ورود کالاهای قاچاق به این شهر است) زمینه را برای رشد مشاغل غیررسمی و دستفروشی مهیا می‌نماید. دسترسی آسان به کالاهای قاچاق، ورود آسان به این مشاغل و

سودآوری بالا از علل تمرکز راسته‌های دستفروشی در شهر بانه می‌باشد. اجناسی که در این مشاغل فروش می‌رسند، غالباً از طریق قاچاق کالا وارد شهر بانه می‌شوند و شاغلان در محدوده مرکزی خصوصاً دستفروشان و دوره‌گردان، مالیاتی پرداخت نمی‌نمایند؛ همچنین فاقد هرگونه بیمه اجتماعی بوده و سرمایه اندکی دارند و در دسته مشاغل غیررسمی قرار داده شده‌اند. براساس پژوهش قادری، گرچه این بخش را نمی‌توان به معنای خاص کلمه بخش خدماتی - صنعتی نامید، اما به زعم وی می‌توان آنها را در دو بخش مشاغل غیررسمی - بومی و غیررسمی - مرزی تقسیم‌بندی نمود (Ghaderi, 2012). براساس مصاحبه‌های انجام شده با دستفروشان اکثر آنها در بازار اطراف بانه و شهرهای همجاری مثل سقز، بوکان و دیوان دره به این شهر روی آورده‌اند. روز را در بازار (بیشتر در اطراف میدان جهاد کشاورزی این شهر، مجتمع‌های تجاری خیام، مروارید، معروفی، ماد، خدری، شافعی و ...) مشغول دستفروشی و شب را به محل سکونت خود بر می‌گردند.

مجتمع‌های تجاری در شهر بانه به صورت قارچ‌گونه‌ای رشد کرده و سربرآورده‌اند، به گونه‌ای که ادارات و سازمان‌های متولی شهری سعی در آمارگیری و تأثیر این ساخت‌وساز بر اشتغال شهری و میزان رشد آن در طی چند سال اخیر، جدا از آمار کل اشتغال شهر کرده‌اند. همزمان با رونق تجارت در شهر بانه، تعداد دستفروشان نیز در این شهر رشد چشمگیری داشته است، به طوری که تعداد شاغلان در این حوزه از ۱۷۰ نفر در سال ۱۳۸۳ به ۲۶۰۰ نفر در سال ۱۳۹۳ رسیده است. تعداد شاغلان در مجتمع‌های تجاری نیز از ۲۵۰۰ نفر در سال ۱۳۸۳ به ۱۱ هزار و ۱۳۶ نفر در سال ۱۳۹۳ رسیده است.

با ترسیم نقشه پراکنش راسته‌های دستفروشی در محدوده مرکزی و همپوشانی آن با نقشه پراکنش مجتمع‌های تجاری، محدوده مرکزی شهر بانه تدقیق گردید. برای تدقیق محدوده، از نظر کارشناسان امور شهری استفاده شده است. در نقشه شماره ۴ محدوده اشتغال غیررسمی ترسیم شده است.

جدول ۴: تعداد شاغلان و دستفروشان در محدوده مرکزی شهر بانه از سال ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۳ - منبع: (Rahimi, 2013; Ghaderi, 2012)

سال	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۹۳
شاغلان مجتمع‌های تجاری	۲۵۰۰	۳۰۰۰	۳۷۰۰	۵۰۰۰	۶۷۲۰	۸۸۳۲	۱۱۱۳۶
تعداد دستفروشان	۱۷۰	۲۷۰	۴۰۰	۶۵۰	۸۴۰	۱۲۰۰	۲۶۰۰

نقشه ۳: راسته‌های دستفروشی در شهر بانه

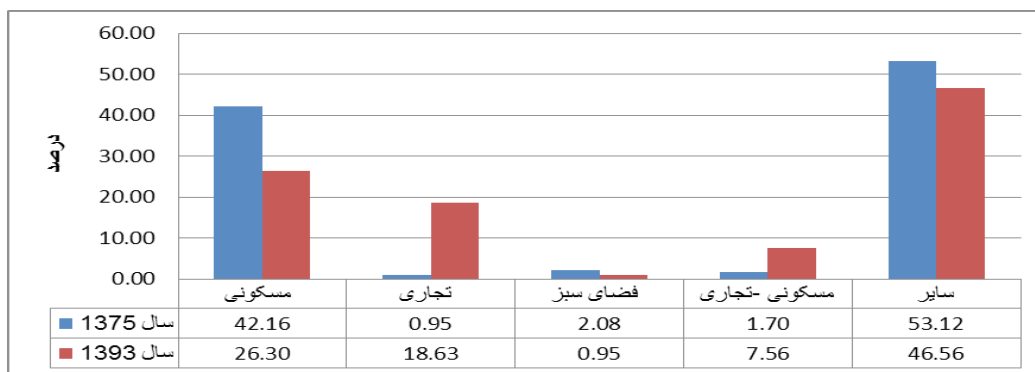
نقشه ۴: تعیین و تدقیق محدوده تمرکز اشتغال غیررسمی

هکتار کاهش یافته است. از طرفی سهم کاربری های مسکونی - تجاری از ۱,۰۲۰۷ هکتار در سال ۱۳۹۳ به ۴,۵۳۶۸ هکتار در سال ۱۳۹۳ رسیده است.

آمار نمودار ۱ بیانگر رونق مبادلات مرزی بوده که پیامد آن رشد و گسترش فوق العاده ساخت وسازهای تجاری و تغییر کاربری های درون شهری محدوده بازار به کاربری تجاری در طول این دوره ۱۸ ساله می باشد. همچنین با توجه به نمودار فوق، بی اثر بودن رونق مبادلات مرزی بر روی کاربری های صنعتی و فرهنگی در این محدوده از شهر را مشاهده خواهیم نمود. در میان تغییرات کاربری واقع شده در محدوده بازار بانه در مدت بررسی شده، کاربری های صنعتی و فرهنگی به ترتیب با کمترین تغییر مواجه شده اند. بر اساس پژوهش رحیمی، تعداد مراکز اقامتی در این شهر رشد چشمگیری داشته است که به دلیل قیمت بالای زمین بیشترین مراکز اقامتی در خارج از محدوده مرکزی شهر بانه استقرار یافته اند

۴,۳ بررسی تغییرات در محدوده مرکزی تعیین شده

بر طبق جدول زیر بیشترین مقدار تغییرات کاربری اراضی در محدوده بازار شهر بانه طی سال های ۱۳۹۳-۱۳۷۵ به ترتیب مربوط به افزایش نرخ کاربری تجاری و به دنبال آن افزایش کاربری مختلط مسکونی-تجاری بوده است که بیشترین افزایش و تغییر کاربری در میان سایر کاربری های شهری که متأثر از رونق مبادلات مرزی رسمی و غیررسمی است، متعلق به کاربری تجاری است. کاربری تجاری در محدوده بازار در سال ۱۳۷۵، که همزمان با شروع مبادلات رسمی بازارچه مرزی سیران بند بوده، ۰,۵۶۷۱ هکتار بوده که این نرخ در اثر رونق مبادلات مرزی رسمی و غیررسمی در سال ۱۳۹۳ به ۱۱,۱۷۸۰ هکتار رسیده است. همان طور که قبلاً نیز اشاره شد، تعداد مجتمع های تجاری از یک مورد در سال ۱۳۷۵ به ۸۵ مورد در سال ۱۳۹۳ رسیده است. همچنین کاربری مسکونی که در سال ۱۳۷۵ برابر ۲۵,۲۹۳۰ هکتار بوده، در سال ۱۳۹۳ به ۱۵,۷۸۰۰

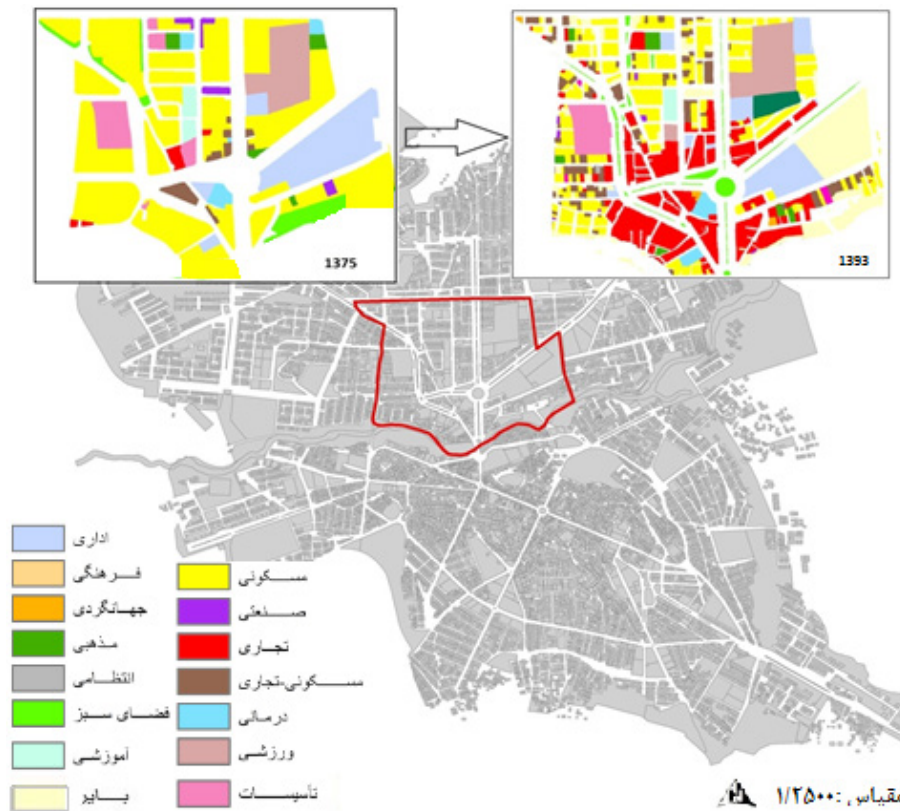

نمودار ۱: میزان تغییرات کاربری اراضی محدوده تمرکز اشتغال غیررسمی ۱۳۷۵-۱۳۹۳ به درصد

به خدمت‌رسانی به مسافران از جمله رستوران‌ها، کافی‌شاپ‌ها و مسافرخانه‌ها نیز رشد چشمگیری داشته‌اند.

(Rahimi, 2013). در محدوده مرکزی شهر بانه با رونق تجارت و افزایش تعداد مجتمع‌های تجاری، در کنار آنها کاربری‌های مربوط

نقشه ۵: مقایسه تغییرات کاربری اراضی محدوده مرکزی شهر بانه از سال ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۳

۵. نتیجه‌گیری

همان‌طور که اشاره شد، در شهر بانه شکل‌گیری و توسعه کارکرد تجارت غیررسمی در وهله نخست منبعث از بازرگانی غیررسمی رایج در منطقه (که شرایط خاص جغرافیایی و ژئوپولیتیکی ناحیه مولد آن است) و در مرتبه بعد نبود منابع درآمدی کافی و کمبود فرصت اشتغال در بخش‌های کشاورزی و صنعت است. بازارچه مرزی سیران‌بند در این شهرستان بیشتر به صادرات کالا اختصاص داشته و تقریباً هیچ نقشی در واردات کالا ندارد، بنابراین اغلب کالاهای موجود در بازار تجاری شهرستان بانه از طریق قاچاق وارد شهر می‌شود؛ مصاحبه با کارشناسان و بازاریان شهر بانه تأییدکننده این موضوع می‌باشد. براساس پژوهش‌های قبلی تنها بخش محدودی از کالاهای عرضه شده در شهر بانه از مبادی رسمی همچون گمرک و بنادر جنوب به این شهر وارد می‌شود. بنابراین اقتصاد بانه را می‌توان اقتصادی مبادلاتی و از پیامدهای اقتصاد تجارتی غیررسمی مرزی دانست. همچنین رونق تجارت غیررسمی در شهر بانه و نبود مکانی برای عرضه کالا سبب شد که تعدادی مجتمع تجاری در شهر بانه ساخته شود که با توجه به نبود زمین‌های خالی در محدوده بازار و قیمت بالای زمین، اطراف میدان جهاد به عنوان مکان استقرار این مجتمع‌ها انتخاب گردید. اگرچه پژوهشگرانی همچون قادری (2012) استقرار مجتمع تجاری خدیری را به عنوان تنها مجتمع تجاری شهر بانه در سال ۱۳۷۵ در جانمایی سایر مجتمع‌ها مؤثر می‌داند. عرضه

کالاهای قاچاق سبب توسعه تجارت غیررسمی در شهر بانه و رشد قارچ‌گونه مجتمع‌های تجاری و راسته‌های دستفروشی در این محدوده شده است. ایجاد مراکز برای خدمات‌رسانی به خریداران و فروشندگان در هسته مرکزی شهر بانه سبب تمرکز شدیدتر فعالیت‌ها در این محدوده شده است.

نتایج به دست آمده از نقشه‌های کاربری موجود از سال‌های ۱۳۷۵ به عنوان سال شروع مبادلات مرزی و ۱۳۹۳ به عنوان دوره رونق مبادلات مرزی و تحلیل نتایج مصاحبه و طرح‌های جامع و تفصیلی موجود، نشان داد که مبادلات غیررسمی به عنوان یک محرک قوی اقتصادی توانسته باعث تغییر سایر کاربری‌های شهری به نفع کاربری تجاری و به دنبال آن کاربری مسکونی گردد. در پژوهش‌های قبلی انجام شده در این زمینه به مواردی چون گسترش شهر در جهت افقی، تغییر کاربری از سایر کاربری‌ها به تجاری، زیرساخت رفتن زمین‌های زراعی اطراف شهر و بهبود وضعیت معیشتی مردم اشاره شده است. با وجود این تأثیرات شدید، این تغییرات را زمانی می‌توان دریافت که تغییرات کاربری اراضی محدوده مرکزی را مورد بررسی قرار دهیم. در محدوده مرکزی میزان ۱۵٫۸۶ درصد از کاربری مسکونی کاسته شده و به ترتیب ۱۷٫۶۸ و ۵٫۸۶ به کاربری تجاری و مسکونی-تجاری افزوده شده است. با مشاهده درصد تغییرات کاربری به این واقعیت پی می‌بریم که کاربری تجاری و مسکونی-تجاری در محدوده بازار در اثر رونق مبادلات مرزی نسبت به سایر کاربری‌ها دارای بیشترین

زیبا در صنعت گردشگری پتانسیل بسیار زیادی دارد که با ایجاد زیرساخت‌های مناسب در شهر می‌توان منبع درآمدی مناسبی برای ساکنان و کاهش گرایش‌ها به فعالیت‌های غیررسمی ایجاد کرد.

References:

- Aazambeigi, A. (1997). The status of the informal sector in Iran, Barname boodjeh Journal, 2nd time, No. 19 & 20. [in Persian]
- Abdezadeh, S., (2013). Border Markets a Way towards the development of Deprived villages in border regions; the Case Study of Border Markets and Chosen villages of Baneh City, Forth Regional Conference of challenges and solutions of Development in Deprived Regions, Islamic Azad University of Kahnooj, kahnooj, Iran. [in Persian]
- Abdi, E., (2009). Evaluating the Influences of Development of Border Markets on surrounding areas; The Case Study of Border Market of Sheikh Saleh Salase Babakhani City in Kermanshah Province, MA Thesis, Tarbist Modarres University, Tehran, Iran. [in Persian]
- Ahmadi, SH. Taher M. (2007). Evaluating the Status of Employees in Informal Sector; the Case study of Mashhad County, Danesho Tose'e Journal, No. 21. p. 139-159. [in Persian]
- Amanpoor, S., Naderi, K., Isafi, A., and Mansoori M. F. (2012). Evaluating the Influences of Border Markets on Economic and Social Structure of Cities Case Study: Javanrood City, National Conference of Border Cities and Security, Challenges and Approaches, Sistan va baloochestan University, Zahedan, Iran. [in Persian]
- Andalib, A., (2001). Basic Theory and Principles of Spatial planning of regions of Islamic Republic of Iran, Farmandehi ve Setade pasdarane enghelabe Eslami University, Tehran. [in Persian]
- Bakhtiasi, S., Khubkhahi, Kh. (2011). «Employment in Informal Labor market and Effective Factors on It in Iran (1972-2006)» Jastarhayeh Eghtesedi Journal, No. 15. [in Persian]
- Baliki, N., (2005). Designing Social Researches, (Hasan Chavoshian), Ney, Tehran. [in Persian]
- Charms, J., (2000). Progress in measurement of the informal sector: Employment and share of GDP. Handbook of National Accounting. Vol. 1. pp. 153-168.
- Colin, C. W., (1998). Informal Employment in the

میزان تغییرات بوده‌اند. جالب آنکه در محدوده مرکزی شهر بانه با وجود افزایش تراکم و ازدحام شهری، ۱،۱۳ درصد یعنی ۰،۶۸۵ هکتار از فضای سبز کاسته شده که غالباً تبدیل به کاربری تجاری شده است. به دلیل آلودگی هوا در محدوده مرکزی ناشی از ترافیک و تراکم فعالیت‌ها، گسترش فضاهای سبز در این محدوده دارای اهمیت بسیار زیادی می‌باشد. به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که توسعه شهر بانه منطبق با استانداردهای شهری نمی‌باشد و همزمان با رونق مراکز تجاری، زیرساخت‌ها و امکانات لازم توسعه مانند ارائه خدمات، پارکینگ، فضای سبز و... توسعه نیافته و تنها در بسیاری از موارد بورس بازی زمین و منفعت شخصی ملاک بوده است.

۶. پیشنهادها

در این بخش از پژوهش راهکارهایی برای کاهش میزان اثرات تجارت غیررسمی بر زندگی ساکنان شهر بانه و محدوده تمرکز این فعالیت‌ها ارائه می‌گردد.

- مدیریت صحیح بازارچه و تسهیلات در واردات کالا: در صورت تسهیل در واردات کالاهای مورد نیاز از مرز سیران بند به شهر بانه می‌توان از ورود کالاهای قاچاق جلوگیری کرد. تصویب شهر بانه به منطقه آزاد تجاری در مرحله نهایی می‌باشد و بایستی تلاش گردد، زیرساخت‌های مورد نیاز برای آن سریع‌تر فراهم شود تا بتوان از مزیت‌های منطقه آزاد تجاری در ارتقای وضعیت کنونی استفاده کرد.

- کاهش تمرکز مجتمع‌های تجاری و خدمات در هسته مرکزی: در صورتی که بخشی از خدمات از هسته مرکزی انتقال یابد و از ساخت و ساز بی‌رویه مجتمع‌های تجاری در محدوده تعیین شده در این پژوهش جلوگیری شود، می‌توان به میزان زیادی از مشکلات کنونی مرکز شهر بانه کاست.

- ساماندهی راسته‌های دستفروشی: قرارگیری راسته‌های دستفروشی در پیداهای هسته مرکزی شهر سبب ایجاد مشکلات در رفت‌وآمد، کاهش کیفیت محدوده مرزی، آلودگی‌های محیطی و... شده است، برنامه‌ریزی برای ساماندهی این فعالیت‌ها بسیار ضروری می‌نماید.

- کاهش ترافیک عبوری از مرکز شهر و تهیه برنامه ساماندهی ترافیک: میدان جهاد به عنوان یک گره ترافیکی که قسمت شمالی و جنوبی شهر را به هم دیگر متصل می‌کند، غالباً مورد استفاده ترافیک عبوری قرار می‌گیرد. برنامه‌ریزی دقیقی به منظور کاهش ترافیک و تعیین سایر مسیرها برای عبور ترافیک‌گذری تأثیر بسزایی در کاهش ترافیک خواهد داشت.

- تهیه طرح جداگانه برای محدوده تمرکز فعالیت‌های غیررسمی: یکی از مشکلات اصلی مرکز شهر بانه نبود فضاهای باز، پارکینگ و سایر تجهیزات و تأسیسات لازم در این محدوده از شهر می‌باشد که با تهیه طرح و برنامه‌ای ویژه می‌توان راهکارهای عملی‌تری برای افزایش کیفیت زیستی این محدوده پیشنهاد داد.

- توجه به سایر ویژگی‌های شهرستان مانند ویژگی‌های انسانی و طبیعی منطقه: شهر بانه به عنوان منطقه‌ای با طبیعت بسیار

Isfahan.[in Persian]

- Rahimi, A., (2013). Evaluating the Role of Border Exchanges in Physical and Economic structure of Baneh City, MA thesis , Gilan University, Gilan, Iran. [in Persian]
- Ranani, M., (2010) . Structure of Employment in Informal Sector of Iran , Eghtesadi Journal , No. 49 and 50 , p 21 -38 . [in Persian]
- Rezaei M., (2010). The Influence of Border Markets on physical and Economic Growth of Neighboring towns Case Study of Border Market of Bashmagh in Marivan City, MA thesis , Zanjan University , Zanjan . [in Persian]
- Saberifar, R., Mahmoodi Y. and Soofi F., (2013). Evaluating the Role of Economic developments Resulted from Informal Economy in Achieving City Unsustainability, First National Conference of Geography, Urbanity and Sustainable Development, Koomesh Environment Association, Air Industry University, Tehran. [in Persian]
- Safarpour, F., (2010) The Role of Border Markets in Spatial Development of Cities ;case Study of Border market of Siranband, The Second Scientific Student Conference of Geography ,Tehran University, Tehran . [in Persian]
- Consulting Engineers of Naghshe Pirayesh (2004). Master and Detailed Plan of Baneh City, Housing and Urban Development organization . [in Persian]
- Falik, O., (2009). An Introduction to Qualitative research , (Hadi jalili), Ney , Tehran. [in Persian]
- Funkhouser, E., (1996). The Urban Informal Sector in Central America; Household Survey Evidence. World Development, 24, 1737 – 1751.
- Ghaderi, A., (2012). Evaluating the Changes of Urban Land Uses with Emphasis on the Role of Border Exchanges ;the Case Study of Baneh City , MA Thesis , Zanjan university. [in Persian]
- Hajinezhad, A., and Ahmadi A. (2010). «Evaluating Tourists' Level of Satisfaction of Recreational and Residential Facilities and Services in Baneh City» Forth International Congress of geographers of the Islamic World ,Sistan va Baloochestan University ,Zahedan, Iran. [in Persian]
- Hajinezhad, A., and Ahmadi A. (2010). The Influences of Commercial Tourism on Economic Development of Baneh City , Regional Conference of Tourism and Development, Islamic azad University of Yasooj, Yasooj, Iran. [in Persian]
- Hart, K., (1973). Informal Income Opportunities and Urban Employment in Ghana, The Journal of Modern African Studies, Vol. 11, No. 1 (Mar., 1973), pp. 61 -89
- John C., (1995). Formalizing the Informal Economy: Street Vendors in Mexico City, American Sociological Association. Washington, D
- John, S & Michael W., (2010). A. Modern Dictionary of Geography, Edward Arnold, London.
- Kheyroddin R, Razpour M. An Investigation on informal Economy and Commercial Tourism Impacts on Physical - Spatial Evolution of Baneh Border Region, Kurdistan, Iran; Spatial Strategic Analysis by Multi -Scale Approach. 3. 2014; 5 (20) :45-66
- Mahmoodi, Y., (2013) Informal Economy and Its Influences on City ;the Case Study of Baneh City, First National Conference of Integrated Urban Management and Its Role in Sustainable Development, Islamic Azad University of Sanandaj ,Sanandaj, Iran. [in Persian]
- Nayeb, S., (2008) Evaluating the Structure of Informal urban Labor market , MA thesis, Isfahan University, Advanced Economies. Routledge Publisher, London

۱۰۱

شماره چهارم

بهار ۱۳۹۴

فصلنامه علمی-پژوهشی

مطالعات شهری

تحلیل عوامل مؤثر بر تمرکز اشتغال غیررسمی در شهر مرزی بانه